

ئۇيغۇرچە فونىتى ئۆلچەملەشتۈرۈش ھەققىدە تەكلىپ

ۋارس ئابدۇكېرىم جانباز

ھەي ئۇيغۇرۇم! « بىرلەشكەن ئۇزار، بىرلەشمىگەن توزار... » دەپتىكەن
بىزدىن بۇرۇنقىلار. بولدى، ئەمدى يېتەر، ئويغىنايلى،
بىرلەشەيلى!!! _ئاپتوردىن

Email: oyghanuyghur@yahoo.com

<http://www.bizuyghur.com/oyghan>

شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى

2003-يىل دېكابىر

ئەسكەرتىش: بۇ ماقالە پەقەت ئاپتورنىڭ تەكلىپىدىنلا ئىبارەت بولۇپ، خىزمەت ئورنى بىلەن مۇناسىۋەتسىز.

ئەسسالام ھۆرمەتلىك كەسپداشلار،

بۇندىن ئۈچ يىل مۇقەددەم ئاممىۋىي تەشكىلاتلارنىڭ ئويۇشتۇرۇشى بىلەن كومپيۇتېر ساھەسىدە ئىشلىتىلىدىغان لاتىن يېزىقى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر كومپيۇتېر يېزىقىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش پائالىيەتلىرى بولۇپ ئۆتكەن، ھەم بىر يىللىق ئىلمىي مۇنازىرە ئارقىلىق بىرلىك ھاسىل قىلىنغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇرلارنىڭمۇ بىرلىككە كېلەلەيدىغانلىقى رىئاللىققا ئايلانغان. بۇ بىرلىكنىڭ ھازىر سىناق تەرىقىسىدە رەسمىي ئىشلىتىلىۋاتقانلىقى، ھەم ئاپتونوم رايونلۇق خەلق ھۆكۈمىتىگە دوكلات ھەم تەكلىپ سۈپىتىدە يوللىنىپ خېلى داغدۇغا قوزغىغانلىقى ھەممىمىزگە مەلۇم.

بۈگۈنكى كۈندە كەڭ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ساداسىنى ئاڭلايدىغان بولساق، ئۇيغۇر يېزىقىنىڭ ئارتۇقچىلىقىدىن پايدىلىنىش ئاساسىدا بىرلىككە كەلگەن ئۇيغۇر كومپيۇتېر يېزىقىنىڭ، كونا يېزىق كودىنىمۇ بىرلىككە كەلتۈرۈش ئىستىكلىرىنى قوزغىغانلىقىنى بايقايمىز.

ئوبىيكتىپ سەۋەبلەر

• ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتاللارنىڭ ئۆز ئارا بىر-بىرىگە ماسلاشماسلىقى

يېقىنقى 10 يىلدىن بۇيان يۇمشاق دېتال ئىشلىگەن ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئوخشاش بولماسلىقى بىلەن ئۇيغۇرچە فونت ئۈچۈن ئوخشاش بولمىغان كود ئىشلىتىلدى. ھەتتا بىر شېركەت ياكى ئورۇن ياسىغان نۇسخىسى (نەشرى) ئوخشاش بولمىغان دېتاللارمۇ «كونسىغىمۇ ماسلىشىش» تىن ئىبارەت يۇمشاق دېتال قۇرۇلۇشىدىكى ئەڭ ئاددىي ئۇقۇمغا ھۆرمەت قىلماي، ئوخشاش بولمىغان كودلاش ئۇسۇلىنى قوللاندى. باشقا بىرەر ئورۇن ياكى شەخسنىڭ يۇمشاق دېتالى بىلەن ماسلاشتۇرۇپ قويۇشتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ئۆزىگە خاس «ئۇسۇلۇپ» لار يارىتىلىپ، مەسئۇلىيەتچانلىقتىن تىۋىش قالمىدى. ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتاللارنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىۋاتقانلىقى ئۇيغۇرلار كومپيۇتېر ئىشلىرىنىڭ تەرەققىي قىلغانلىقىنىڭ نەتىجىسىدەك كۆرۈنگەن

بىلەن، يۇمشاق دېتاللارنىڭ ئۆز ئارا ماسلاشماسلىقى، ئۆلچەمسىز فونتلارنىڭ بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىپ بارغانلىقى كومپيۇتېر ساھەسىدە قالايمىقانچىلىق كەلتۈرۈپ چىقارماقتا. يەنە بىر تەرەپتىن، بۈگۈنكىدەك ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش قوراللىرى ۋە باشقا دېتاللار ياساش تېخنىكىسى ئاشكارلىنىپ، ئۇنداق بىرەر قورال ياسىغانلىق ئانچە چوڭ يېڭىلىق دەپ قارالمايدىغان شارائىتتا، يېڭى بىر قەدەمنى قايسى تەرەپكە ئېلىش مەسىلىسىدە ئۇيغۇرلار تېڭىرقاپ قېلىش ھادىسىسىگە دۇچ كەلمەكتە.

• ئۇيغۇرچە كودنى بىرلىككە كەلتۈرۈشكە يېتەكچىلىك ھەم نازارەت قىلىدىغان بىرەر ئورۇننىڭ يوقلىقى ياكى بېپەرۋالىقى.

ئاپتونوم رايون ۋە ھۆكۈمەت قارمىقىدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر پەن-تېخنىكا ۋە مەدەنىيەت ئىشلىرىغا مەسئۇل ئورۇنلار ئۆز ئالدىغا نامەلۇم ئىشلار بىلەن ئالدىراش بولۇۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە، ئۆلچەملىك ئىشلىرى ئانچە ئەھمىيەت بېرىلىدىغان ئىشلار قاتارىدىن ئورۇن ئالالمىدى، ياكى ئىلگىرلەش بولمىدى. ئۇيغۇر تىلى ۋە يېزىقىنىڭ ئورنىغا بولغان ھۆرمەت ھەم مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى بارغانسېرى سۇسلاشتى. شۇنىڭ بىلەن، بۇ يېزىقنىڭ كودلاش ئۆلچىمىنى خەلقئارادا، ھېچ بولمىغاندا دۆلەت ئىچىدە، باشقا مۇھىم دەپ قارالغان يېزىقلار كودىدەك تونۇشتۇرىدىغان، ھەقىقىي يولغا قويىدىغان ئىشلاردىن ئۈمىد بارغانسېرى ئاز قالدى.

ھازىر بار بولغان ئۆلچەملەر

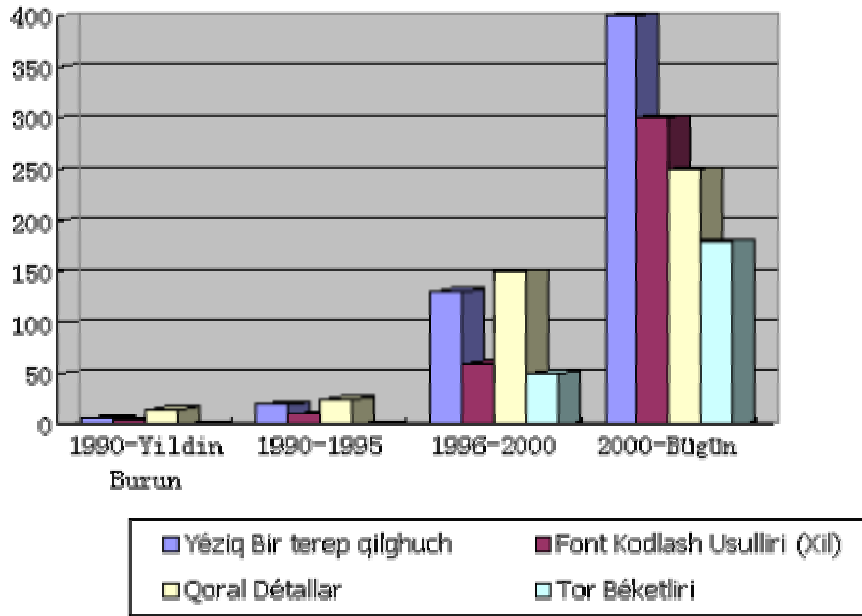
• UNICODE (بىردىنبىر كود)

بۇ خىل كودلاش ئۇسۇلى، ھەممىمىزگە ئايان بولغىنىدەك، خەلقئارا ئۆلچەملىك ئىشلىرى تەشكىلاتى تەرىپىدىن يولغا قويىلىدىغان ۋە بەلگىلىنىدىغان بولۇپ، ئۇيغۇر كونا يېزىق ھەرپلىرى Unicode 2.1 دىن يۇقۇرى نۇسخىسىدا تولۇق كىرگۈزۈلگەن (گەرچە مەخسۇس رايۇندا بولمىسىمۇ). مەسىلەن: Microsoft نىڭ 24M لىق چوڭلۇقتىكى ئۆلچەملىك فونتى Arial Unicode MS قاراڭ. ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ تەپسىلىي ئورۇنلاشتۇرۇلىشىنى ۋە بىردىنبىر كود توغرىسىدىكى سۇئال-جاۋابلارنى www.unicode.org ۋە www.bizuyghur.com/oyghan دىن كۆرۈڭ.

• دۆلەتلىك ئۆلچەم GB18030-2000

بۇ ئۆلچەم 2000-يىلى 17-مارت جوڭگۇ ئۇچۇر-سانائەت مىنىستېرلىكى ھەم دۆلەتلىك سۈپەت ۋە تېخنىكا نازارەت قىلىش ئىدارىسى تەرىپىدىن ئورتاق بەلگىلەنگەن بولۇپ، بۇ ئۆلچەم ئىچىدە ئۇيغۇرچە، قازاقچە ۋە قىرغىزچە ھەرپلەر بار دەپ تەرىپلەنگەن. ھەمدە، بۇ ئۆلچەمنى ئىشلەتكەن مەسۇلاتلارنىڭ ئاز سانلىق مىللەت يېزىق ئۇچۇرلىرىنى قوللايدىغان بولۇشى تەلەپ قىلىنغان. ئاز سانلىق مىللەت رايۇنىغا سېتىلىدىغان دېتاللارنىڭ شۇ دېتاللارنى ئىشلىتىدىغان ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ يېزىقىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان فونتلىرىنى تەڭ قاچىلىشى تەۋسىيە قىلىنغان (لېكىن چوقۇم قاچىلىشى كېرەك دەپ بەلگىلەنمىگەن). بۇ ئۆلچەم تېخىچە ئومۇملاشقىنى يوق. ئاپتورنىڭ بۇ ئۆلچەم جەھەتتىكى بىلىشى ئانچە يېتەرلىك بولمىغاچقا، ئوقۇرمەنلەرنى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى كومپيۇتېر ئۇچۇر تېخنىكىسى قۇرۇلشى ئىنىستىتوتىدىكى تەتقىقاتچى [ئەركىن ئەپەندى](#) بىلەن ئالاقىلىشىشقا تەۋسىيە قىلدۇ.

ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتال تەرەققىياتىنىڭ نۆۋەتتىكى ئەھۋالى

1-رەسىم

ئەسكەرتىش: يۇقۇرقى مەلۇماتلار تولۇق بولمىغان تەخمىنى مۆلچەرگە ئاساسلانغان، بۇنى پايدىلىنىش ئىسپاتى قىلىشقا بولمايدۇ.

خەلقئارا ئۆلچەم ئىشلىتىلگەن دېتاللار: ھازىرغا قەدەر (ئاپتورنىڭ بىلىشىچە) خەلقئارا ئۆلچەم Unicode نى ئاساس قىلىپ ئىشلەنگەن قوراللاردىن پەقەت ئىككىسىلا بار. ئۇلار: غەيرەت توختى كەنجى ئەپەندى ئىشلىتىلگەن [UyghurEdit](#) ۋە ئاپتور ئىشلىتىلگەن توردا ئۆلچەملىك ئۇيغۇرچە كىرگۈزگۈچ ھەم ئۆلچەمسىز تېكىستى

[Unicode تېكىستگە ئايلاندۇرغۇچىلاردىن ئىبارەت. يۇقۇرقى دېتاللار ھەقسىز بولۇپ، ئۆلچەملىك Unicode فونت ئىشلىتىلگەن.](#)

ئۆلچەم ئىشلىتىلمىگەن دېتاللار: بۇ ساھەدە قوللىنىلغان يۇمشاق دېتاللارنىڭ كۆپىنچىسى مەشغۇلات سىستېمىسى تەمىنلىگەن ئەرەبچە فونتنى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق، سىستېمىنىڭ ياردىمىدە ئاپتوماتىك تاللاشنى ئىشقا ئاشۇرىدۇ. ئۇيغۇرچە كونۇپكا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن مەلۇم بىر پروگرامما تۈزۈش ئارقىلىق ياكى كونۇپكا كونتروللۇغۇچى DLL نى ئۆزگەرتىش ئارقىلىق كىرگۈزۈلدىغان ھەرپلەر كونترول قىلىنىدۇ. Microsoft شېركىتى Microsoft Keyboard Layout Creator نى ھەقسىز تەمىنلىگەندىن بۇيانقى بىر يىل ئىچىدە، پروگرامما تۈزۈشنى بىلمەيدىغان كىشىلەرمۇ چۈشەندۈرۈشكە قاراپ، ئۆز ئالدىغا ھەر قانداق كونۇپكىنى ئۆز ئالدىغا ئورۇنلاشتۇرالايدىغان بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇرچە ئۈچۈن نەچچە يۈزلىگەن كىرگۈزۈش ئۇسۇللىرى بارلىققا كەلدى.

ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، 0x0600-0x06FF، Ext. A & Ext. B ئەرەبچە ھەرپ-بەلگە رايۇنىدىكى ھەرپلەرنىڭ سانى ئۇيغۇرچە ھەرپ سانىدىن كۆپ بولغاچقا، ئەرەبچە ھەرپ-بەلگىلەرنى ئۆزگەرتىشتە مەلۇم بىر بىرلىك ياكى ئۆلچەم بولمىغاچقا، يۇقۇردىكى ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش دېتاللارنى ئىشلەتكەن فونتلار بىر-بىرى بىلەن ماسلاشمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇيغۇرلار بىرلىككە كېلىشكە تېخىمۇ تەقەززاز بولدى.

ئۇيغۇر كومپيۇتېر شېركەتلىرى ھەم تەتقىقات ئورۇنلىرىنىڭ تور بېكەتلىرىدە ۋە شەخسلەرنىڭ ئۇيغۇرچە تور بېكەتلەردە گەرچە فونت چۈشۈرمەي ئۇيغۇرچە كۆرسىتىش تېخنىكىسى قوللىنىلغان بىلەن، ھېچقايسىسى ئۆلچەملىك فونت ئىشلەتكىنى يوق. بۇنىڭ بىلەن ئۇچۇرلارنى تورغا چىقماي تۇرۇپ بەزى ساقلىۋالغان ئۇچۇرلارنى ئىشلىتىشتە فونت قاچىلاش زۆرۈرىيىتى تۇغۇلۇپ، تورداشلار ھەر بىر بېكەت ئۈچۈن ئوخشىمىغان فونت قاچىلاشقا مەجبۇر بولدى. نەتىجىدە، ئۇيغۇرچە فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش تېخىمۇ زۆرۈر بىكەتكە ئايلاندى.

تایرلغاننى ئېيىق يەر، بۆلۈنگەننى ئەجداھار... «ئۇيغۇر خەلق ماقال-تەمسىلى»

بىز قىلالايدىغان ئىشلار

- بىرلىككە كېلىشنى خالايدىغان بارلىق ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتال تەتقىقاتچىلىرىنى ئىلمىي جەمئىيەت شەكلىدە ئىتتىپاقلاشتۇرۇپ، ئۇيغۇرچە فونىتىك كودنى بىرلىككە كەلتۈرۈش.⁽¹⁾
- ئۇيغۇر يۇمشاق دېتاللارنىڭ سۈپىتى ۋە ئۆلچىمىنى نازارەت قىلىدىغان ۋە بېكىتىدىغان ئۆزلىكىدىن تەشكىللەنگەن ئاممىۋىي گورۇپپا قۇرۇش.
- بىرلىككە كەلگەن فونىتىك ئىشلەتكۈچى شەخس ياكى ئورۇنلار تېخنىكا جەھەتتىن ئۆز-ئارا ياردەم بېرىش.
- ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتال تەتقىقاتىنى يېڭى باسقۇچقا باشلاپ كىرىش، ھازىرقىدەك تېڭىرقاش ھالىتىنى يوقىتىش ھەم شۇ ئارقىلىق دۇنيا كومپيۇتېر تېخنىكا تەرەققىياتىغا ئەگىشىش.
- ئىلمىي بولغان ئىختىسادىي رىقابەتلىشىشنى ئىشقا ئاشۇرۇش ھەم ئىشلىگەن يۇمشاق دېتاللارغا مەسئۇلىيەتچانلىق تۇيغۇسى شەكىللەندۈرۈش.
- ئەگەر نۇنچى پىلان⁽¹⁾ ئىشقا ئاشسا مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن بۇ بىرلىكنى ئاپتونوم رايۇنلۇق ھۆكۈمەتكە ۋە مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارغا دوكلات قىلىپ قانۇنىي كۈچكە ئېگە قىلىش.

بىز ھازىرچە قىلالمايدىغان ئىشلار

- مەلۇم بىر شەخس، شېركەت ياكى ئورۇننى بىرلىكنى قوبۇل قىلىشقا مەجبۇرلاش.
- بىرلىككە كەلگەن فونىتىك ئىشلەتكۈچى شەخس ياكى ئورۇنلارغا ئىختىزادىي جەھەتتىن ياردەم بېرىش.
- بىرلىكنى قوبۇل قىلىشنى قانۇنلاشتۇرۇش.

ھازىرغىچە ئىشلەنگەن خىزمەتلەر

ئاپتور بىر نەچچە يىللىق ئۇيغۇرچە كودنى ئۆلچەملەشتۈرۈش تەتقىقاتى جەريانىدا Microsoft شېركىتى ۋە Unicode.org بىلەن ئالاقىلىشىپ، Windows قا ئۇيغۇرچە كىرگۈزگۈچىنىمۇ قوشۇپ تارقىتىش ھەم ئۇيغۇرچە ھەرپ «ى، ھ، ە» لەر ئۈچۈن تەرتىپلىك ئايرىم بىر ئورۇن بېرىش تەكلىپى بەرگەن بولسىمۇ، تۆۋەندىكى سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن كۆرىنەرلىك ئۈنۈم ھاسىل قىلالىمىدى.

• Microsoft

مەزكۇر شېركەتنىڭ ئالدى بىلەن ئويلىشىدىغىنى، باشقا بارلىق شېركەتلەرگە ئوخشاش، ئىختىزادىي ئۈنۈم بولغاچقا ئۇيغۇرلارنىڭ بازىرىنى كىچىك دەپ قاراپ ھەم ئىختىزادىي جەھەتتىن ھەمكارلىشىش سالاھىيىتى توشقىدەك شېركەت ياكى ئورۇننىڭ يوقلىغىنى بىلىپ، يېقىنقى بەش يىل ئىچىدە ئۇيغۇرچىنىمۇ قوشۇپ تارقىتىش ئوينىنىڭ يوقلىغىنى بىلدۈردى. ئۇيغۇرلارنى خەلقئارانىڭ ئانچە تونۇپ كەتمەسلىكى بۇ سۈلھىگە پاسسىپلىق ئېلىپ كەلدى. ئۇلار بىلەن ھەمكارلىشالغۇدەك چوڭراق بىر ئورۇن (شېركەت) تېپىش، ياكى ھۆكۈمەت تەرەپتىن ئارلىشىشى بىلەن ئىشقا ئاشۇرۇش ئاپتورنىڭ قولىدىن كەلمىدى. (ئەلبەتتە، ئۇلاردىن ئاغرىنىشقا بولمايدۇ. چۈنكى ئۆزىنى-ئۆزى قۇتۇلدۇرۇشقا، تەرەققىي قىلدۇرۇشقا ئۇرۇنمىغانلارنى ھېچكىم قۇتۇلدۇرمايدۇ ياردەم بەرمەيدۇ.)

• Unicode.org

ISO نىڭ بەلگىلىمىسى بويىچە Unicode جەدۋىلىدە ھەر قانداق ھەرپ تەكرار ئۇچرىماسلىقى كېرەك ئىكەن. يەنى: «ھ، ە» دىن ئىبارەت ئۇيغۇر تىلىدىكى ئىككى ھەرپنىڭ باش ۋە ئوتتۇرا شەكىللىرى ئەرەبچە ھەرپ «ھ» (0x0647,HEH) دە بىر ھەرپنىڭ باش، ئوتتۇرا، ئاياغ ۋە يالغۇز شەكىللىرى (0xFEE9,0xFEEA,0xFEEB,0xFEEC) بولغاچقا، ئۇيغۇرچە ئۈچۈن ئايرىم ھەرپ دەپ قايتىدىن ئايرىم ئورۇن ئاجرىتىشقا بولمايدىكەن.

«ى» ئۈچۈن گەرچە ئارقىمۇ-ئارقا قىلىپ ئورۇن بېرىلمىگەن بولسىمۇ، لېكىن باش ۋە ئوتتۇرا شەكىلگە ئورۇن بېرىلىپ بولغان بولغاچقا (0xFBE8,0xFBE9)؛ ئاياغ ۋە يالغۇز شەكىلى ئەرەبچە ھەرپ «ى، ئەلف مەقسۇرە» (0x0649) نىڭ ئاياغ ۋە يالغۇز شەكىلى (0xFEEF,0xFEF0) بىلەن پارسچە ھەرپ «ى، YEH» (0x06CC) نىڭ ئاياغ ۋە يالغۇز شەكىلى (0xFBFC,0xFBFD) دە بولغاچقا يەنە قايتىدىن ئورۇن بېرىشكە بولمايدىكەن.

ئۇيغۇرچىدىكى «ھ، ى، ە» لار پارسچە ھەرپ ئەمەس، ئەرەبچە ھەرپمۇ ئەمەس، ئايرىم تەلەپپۇز قىلىنىدىغان ئۈچ ھەرپ دەپ چۈشەندۈرۈلسە، ئۇلار «ھەممىسى ئوخشاش تۇرمامدۇ؟» دەپ چۈشەنمىگەندەك قىلىپ، پروگراممىدا ئالاھىدە بىر تەرەپ قىلىش تەكلىپىنى بەردى.

ئۇيغۇرچە Unicode نى بىر تەرەپ قىلىشتىكى قىيىن مەسىلىلەر

ھەممىزگە ئايان بولغىنىدەك، Windows تا مەلۇم بىر يېزىقتىكى ئۇچۇرلارنى بىر تەرەپ قىلىشتا مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ قوللىشى بىلەن قورال پروگراممىسىنىڭ (يۇمشاق دېتال) قوللىشىنىڭ بىرسى كەم بولسا، نۇرغۇن مەسىلىلەرنى نۆلدىن باشلاپ ھەل قىلىشقا توغرا كېلىپ پۈتكۈل يۇمشاق دېتال قۇرۇلۇشى جەريانىدا قىيىنچىلىق تۇغىلىدۇ.

ئۇيغۇرچە Unicode نى بىر تەرەپ قىلىشتا، مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە ھازىر بار بولغان Unicode نى قوللايدىغان پروگراممىلار ئۇيغۇر تىلىدىكى 29 ھەرپكە نىسبەتەن پۈتۈنلەي قوللاش ھەم ئاپتوماتىك ھەرپ شەكلىنى تاللاش ئېلىپ بارىدۇ. لېكىن، «ھ، ە» لارنى ئەرەبچىدىكى بىر ھەرپ «ه» (0x0647, HEH) دەپ قاراپ ئۇلارغا ئەرەبچىگە خاس ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بارىدۇ؛ «ى» نى بولسا ئەرەبچىدىكى «ئەلف مەقسۇرۇ» (0x0649) دەپ قاراپ، پەقەت ئاياغ ۋە يالغۇز شەكلىگىلا تاللاش ئېلىپ بېرىپ، باش ۋە ئوتتۇرا شەكىللىرىنى تونمايدۇ. بۇ ھادىسە ئۇيغۇرچىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئەكس تەسىر بېرىدۇ. ئەسلىدىنلا Unicode قا ئورۇنلاشتۇرۇشتا مەسىلە بولغان، ئۇيغۇرچىدا ئىشلىتىلىش چاستوتىسى بىر قەدەر يۇقىرى بولغان بۇ ئۈچ ھەرپلەر ئۇيغۇرچە ئۇچۇرلارنى بىر تەرەپ قىلىشقا چوڭ توسالغا ياكى قولايىسىزلىق ئېلىپ كېلىدۇ.

بۇ مەسىلىنى ھەل قىلىشنىڭ ئامالى، ئاپتورنىڭ قارىشىچە، تۆۋەندىكىچە:

1. مەشغۇلات سىستېمىسىنىڭ ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بېرىۋېلىشىنى كونترول قىلىش.
2. يۇقۇردىكى ئۈچ ھەرپكە ئالاھىدە بىر تەرەپ قىلىش ئېلىپ بېرىش. (بۇنداق قىلىش نوقۇل ھالدا ئاپتوماتىك تاللاشنى ئۇيغۇرچە ئۈچۈن باشتىن ئېلىپ بېرىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ)
3. يۇمشاق دېتال ياكى قورال دېتاللارنى ياساپ، شۇلار ئىچىدە ئايرىم بىر تەرەپ قىلىش.

بىز بۇرۇن سۆزلىگەن ئۇيغۇرچە Unicode نى ئىشلەتكەن ئىككى قورال دېتالى يۇقۇردىكى 3 خىل ئامالنى بىرلەشتۈرۈپ ئىشلەتكەن. يۇقۇردىكى ئاماللارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئېغىزدا ئېيتقاندا ئاسان ئەمەس ئەلبەتتە. چۈنكى يالغۇز ئادەمنىڭ بىلىشى ھامان چەكلىك بولىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇيغۇر كومپيۇتېر شۇناسلارنى تەشكىللەيدىغان ئادەم ياكى ئورۇن يوق، ھەمكارلىشىش ئاز، تېخنىكا كۈچى چېچىلاڭغۇ ھەم يېتەرسىز...

ھەي ئۇيغۇرۇم! « بىرلەشكەن ئۇزار، بىرلەشمىگەن تۇزار... » دەپتىكەن

بىزدىن بۇرۇنقىلار. بولدى، ئەمدى يېتەر، ئويغىنايلى، بىرلەشەيلى!!!

ئۇيغۇرچە فوننتى بىرلىككە كەلتۈرۈشتىكى ئىككى خىل ئۇسۇل

1. خەلقئارالىق ئۆلچەم Unicode ھەم دۆلەتلىك ئۆلچەم GB18030-2000 نى ئىشلىتىش.

ئارتۇقچىلىقى: خەلقئارادا تونۇلغان مۇقىم تەشكىلاتلار تەرىپىدىن بەلگىلەنگەن، ئېتراپ قىلىنىدىغان ۋە قانۇنىي ئاساسقا ئېگە.

يېتەرسىزلىكى: ئۇيغۇرچە ئۇچۇرلارنى بىر تەرەپ قىلىشتا يېتەرسىزلىك، تولۇق قوللىماسلىق ۋە مۇجمەللىك مەۋجۇت.

2. ئەرەبچە فوننتى ئۆزگەرتىشنىڭ ئۆلچىمىنى بېكىتىش.

ئەرەبچە فوننتى ئۆزگەرتىش ھەممىمىز ئىشلىتىۋاتقان كۆز ئالدىمىزدا مەۋجۇت ئەمەلىي ئەھۋال، بۇ ئارتۇقچىلىقىنى نۆۋەتتىكى تەدبىر دەپ قاراپ پايدىلىنىشقا بولىدۇ.

ئارتۇقچىلىقى: نۆۋەتتىكى ئۇيغۇرچە فوننتى كودلاش ئۇسۇللىرىنىڭ نەچچە يۈز خىلدىن ئېشىپ كېتىشتەك ھالەتنى تۈگىتىشكە بولىدۇ. ئۇندىن باشقا مەشغۇلات سىستېمىسى تەمىنلىگەن ئەرەبچە بىر تەرەپ قىلىش قوراللىرى ۋە تۇرمۇشنىڭ ھەر قايسى قاتلاملىرىدا ئىشلىتىۋاتقان نۇرغۇن ئەرەبچە قورال دېتاللىرىدىن بىۋاسىتە پايدىلىنىپ ئۇيغۇرچە بىر تەرەپ قىلىشنى قېلىپلاشتۇرۇشقا بولىدۇ. ئىختىزاد ۋە ۋاقىت جەھەتتىن ئۇتقىلى، ۋە ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتال ساھەسىنى يېڭى تەرەققىيات باسقۇچىغا بالدۇرراق باشلاپ كىرگىلى بولىدۇ. ئەڭ مۇھىمى، ئۇيغۇرلار ئارىسىدا بىرلىك ئىشقا ئاشۇرغىلى بولىدۇ.

يېتەرسىزلىكى: ئەرەبچە فوننتلارنىڭ خەلقئارا ئۆلچىمى بۇزۇلۇپ كېتىدۇ. ئۆزگەرتىلگەن فونت بىلەن ئەرەبچە ماتېرىياللارنى كۆرگەندە، ئەرەبچە يۇمشاق دېتاللارنى ئىشلەتكەندە ئەرەبچە ھەرپلەرنىڭ ئورنىغا ئۇيغۇرچە ھەرپلەر چىقىپ قالىدۇ.

تەكلىپ

ئەمەلىيەتكە بويسۇنۇپ، ئالدى بىلەن ئەرەبچە فوننتى ئۆزگەرتىش ئۆلچىمىنى بېكىتىپ، دەسلەپكى قەدەمدە ئۇيغۇرچە فوننتى بىرلىككە كەلتۈرۈش. شۇنىڭ بىلەن بىرگە، ئۇيغۇرچە Unicode ۋە دۆلەتلىك ئۆلچەم GB18030-2000 نى ئىشلىتىش تەتقىقاتىنىمۇ كۈچەيتىش، ھەمدە بىرلىككە كەلمەكچى بولغان ئۇيغۇرچە فونت بىلەن بۇ ئۆلچەملەرنىڭ ماسلىشىشىنى ئويلىشىش. تېخنىكا جەھەتتىن، پات-پات ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىنى ئېچىپ ئۆز ئارا ياردەمدە بولۇش.

بىر خىل يېزىقنىڭ بىر نەچچە خىل ئۆلچەمنىڭ ئىشلىتىشى، ئۆلچەم ئىشلەتمىگەندىن كۆپ ياخشى. مەسىلەن: خەنزۇچە مۇرەككەپ خەت ۋە ئاددىي خەت ئۈچۈن ئايرىم-ئايرىم ئوخشىمىغان ئۆلچەملەر بار، لېكىن ئۇلارنى بىر-بىرىگە ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ. GB2312, HZ, BIG5 لەر بىر-بىرى بىلەن ماسلىشىدۇ، GB18030-2000 تېخى ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلگىنى يوق.

لاتىن ھەرپلىرىنى كودلاشنىڭمۇ، ئىشلىتىدىغان مىللەت ياكى دۆلەتنىڭ ئوخشاش بولماسلىقىغا قاراپ، ئوخشىمىغان كودلاش ئۇسۇلى بار. سىلاۋيان ھەرپلىرى، ئەرەب ھەرپلىرى ۋە ئىبراي ھەرپلىرىمۇ ھەم شۇنداق. شۇڭا، ئۇيغۇرچە ئۈچۈن «Unicode ، GB18030-2000 ۋە بولغۇسى ئۆلچەم» لەرنىڭ بولشى يامان ئىش ئەمەس. چۈنكى نۆۋەتتىكى شارائىتتا ئاممىۋى تەشكىلات سۈپىتىدە ئويۇشۇپ ئۆزىمىز ئۆلچەم بەلگىلىمىسەك، باشقىلارنىڭ ئۆلچەمنى بەلگىلەپ بېرىشىنى ساقلاپ قېرىپ كېتىشىمىز مۇمكىن.

كۆپىنچە ئۇچرايدىغان ئەرەبچە فوننتى ئۆزگەرتىش لاھىيەسىدىن بىر مىسال

ئەرەبچە فوننتىكى ئۇيغۇرچىغا ئۆزگەرتىلگەن ھەرپلەر ھەرپلەر جەدۋىلى

ئەرەبچە	ظ	ع	ى	ى	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ
ئۆزگەرتىلگەن	ئى	ى	ى	ى	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ	ۇ

2-رەسىم

يۇقۇردىكى جەدۋەلدىن تېپىلمىغان ئۇيغۇرچە ھەرپلەر ئەرەبچىسىدە ئوخشاش بولغاچقا ئۆزگەرتىلمەي ساقلاپ قېلىنغان. ئەلبەتتە، بۇ خىل ئۆزگەرتىش ئۇسۇلى بىرلا خىل ئەمەس. ئەرەبچە ھەرپ بەلگىلەر رايۇنى-0x0600 (Ext. A & Ext. B ،0x06FF) دىكى ھەرپ-بەلگىلەر سانىنىڭ ئۇيغۇرچىنىڭكىدىن نەچچە ھەسسە چوڭلىقى ئېسىڭىزدە بولسۇن. قانداق ئۆزگەرتىش ئەلبەتتە ئۆزگەرتكۈچىنىڭ تاللىشىدا.

ئارتۇقچىلىقى: بۇ خىل ئۆزگەرتىش ئاقىلىق فونت ياسالسا، ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنى توغرا كۆرسەتكىلى بولىدۇ. كۆنۈپكىنى كونترول قىلسا، ئۇيغۇرچە كۆنۈپكا تاختا ئورۇنلاشتۇرۇلشى بويىچە ئۇيغۇرچە كىرگۈزگىلى بولىدۇ. سىستېمىنىڭ ئاپتوماتىك تاللاش ياردىمىدىن پايدىلانغىلى بولىدۇ.

يېتەرسىزلىكى: ئۆزگەرتىلگەن ئەرەبچە ھەرپلەر سانى 14 خىل بولۇپ، ھەر بىر ھەرپنىڭ باش، ئوتتۇرا، ئاياغ ۋە يالغۇز شەكىللىرىنى قوشسا 40 تىن ئارتۇق ھەرپ-بەلگىنى ئۆزگەرتىشكە توغرا كېلىدۇ.

ئەرەبچە فوننتى ئۆزگەرتىشتىكى ئاساسلىق پىرىنسىپ

- ئۆزگەرتىلگەن ئەرەبچە ھەرپ-بەلگىلەر ئىمكانقەدەر ئاز بولۇش.

- ئامالنىڭ بارىچە Unicode بىلەن كودلانغان ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ كودنى ساقلاپ قېلىش.
- مەلۇم بىر ئورۇن، شېركەت ياكى شەخسنىڭ مەنپەئەتىنى ئالدىنقى ئورۇنغا قويۇۋالماستىن.
- كۆرۈنۈشلۈك، ئۆزگەرتىشكە ئاسان بولغان بولۇش.

ئەرەبچە فونتنى ئۆزگەرتىشتىكى دەسلەپكى لايىھە

ئەسكەرتىش: بۇ ئاپتورنىڭ تۇنجى ئوتتۇرىغا قويغان لايىھىسى بولۇپ، خىزمەت ئورنى ۋە شەخسى مەنپەئەتى بىلەن مۇناسىۋەتسىز. بۇ لايىھە تېخى ھېچقانداق شەخس ياكى ئورۇن تەرىپىدىن ئىشلىتىلمىگەن.

I. فونت ئۆزگەرتىش

مەشغۇلات سىستېمىسى ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بارىدىغان، سىستېما فونتلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان، ئۆزگەرتىش ھاجەتسىز 29 ھەرپ:

ھەرپ	ا	ب	چ	د	ى	ف	گ	غ	ج	ژ
UNICODE	0627	0628	0686	062F	0x6D0	0641	06AF	063A	062C	0698
ھەرپ	ك	ل	م	ن	ك	و	ۇ	پ	ق	ر
UNICODE	0643	0644	0645	0646	06AD	0648	06C6	067E	0642	0631
ھەرپ	س	ش	ت	ۇ	ۇ	ۇ	خ	ي	ز	
UNICODE	0633	0634	062A	06C7	06C8	06CB	062E	064A	0632	06AF

3-رەسىم

ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا ئۆزگەرتىشكە تېگىشلىك جەمئىي 4 ھەرپنىڭ 10 خىل شەكلى:

ئەرەبچە ھەرپ	ة	ه	ى				ع						
ئۇيغۇرچە ھەرپ	ه	ھ	ئ				ى						
UNICODE	0629	0647				0626				0639			
ئەرەبچە ھەرپ	ة	ه	ه	ه	ه	ى	ى	ى	ى	ع	ع	ع	ع
ئۇيغۇرچە ھەرپ	ه	ه	ھ	ھ	ھ	ئ	ئ	ئ	ئ	ى	ى	ى	ى
UNICODE	FE92	FE94	FE99	FE9A	FE9C	FE9B	FE99	FE9A	FE9C	FE9B	FE99	FE9A	FE9C

4-رەسىم

يۇقۇردىكى تۆت ھەرپنى ئۆزگەرتىشتە تۆۋەندىكى نوختىلار كۆزدە تۇتۇلدى:

1. ئەرەبچە ھەرپ «ە» نىڭ ئىككى چېكىتنى ئېلىۋەتسىلا ئۇيغۇرچە «ە» بولىدۇ. شەكىل جەھەتتىن ئوخشاشىپ كېتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە پەقەت «يالغۇز» ۋە «ئايغ» دىن ئىبارەت ئىككى خىللا شەكىل بولغاچقا سان جەھەتتىن ئوخشاش. ئۇيغۇرچە فونت يوق بولغان شارائىتتا «ە» كۆرۈنگەن تەقدىردىمۇ ئۇنى ئۇيغۇرچە «ە» ئىكەن دەپ پەرەز قىلىش ئاسان، ئاساسلىق پىرىنسىپقىمۇ ئۇيغۇن.
2. ئەرەبچە ھەرپ «ھ» نىڭ باش ۋە ئوتتۇرا شەكلى ئۇيغۇرچىدىكى «ھ» بىلەن پۈتۈنلەي ئوخشاش، ئايغ ۋە يالغۇز شەكىللىرىنىڭ ئورنىغا باش ۋە ئوتتۇرا شەكىللىرىنى قويۇپ تاش ئارقىلىق مەشغۇلات سىستېمىسى ياكى قورال دېتاللارنىڭ بۇ ھەرپكە نىسبەتەن ئۇيغۇرچىغا يات بولغان ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بېرىپ قويۇش ھالىتىنى يوشۇرۇپ قويۇشقا بولىدۇ. «ھ» ئۇيغۇرچە سۆزلەرنىڭ بېشى ھەم ئوتتۇرىسىدا كەلگەندە ئەرەبچە فونىتىمۇ توغرا كۆرىنىۋېرىدۇ. پەقەت ئىككىلا ھەرپ شەكىلگە ئۆزگەرتىش كىرگۈزۈلۈپ، ئاساسىي پىرىنسىپقا ئۇيغۇن كېلىدۇ.
3. ئەرەبچە ھەرپ «ى» نى ئۇيغۇرچىدىكى ھەرپلەر بىلەن باش ھەم ئوتتۇرىدىن ئۇلانغاندا «ى» نىڭ ئەمىزىسى بار باش ۋە ئوتتۇرا شەكلى بولۇپ كۆرىنىدۇ. ھەم سوزۇق تاۋۇشلارنى بىرلا كۆنۈپكە بىلەن كىرگۈزۈشكە تۈۋەندىكىدەك بىرلەشتۈرسە كىرگۈزۈش سۈرئىتىنى تاشۇرۇشقا بولىدۇ.

ئى+ئا==> 0x0627+0x626	ئى+و==> 0x0648+0x626
ئى+ۈ==> 0x06C7+0x626	ئى+ۇ==> 0x06C6+0x626
ئى+ۈ==> 0x06C8+0x626	ئى+ى==> 0x06D0+0x626
ئى+ە==> 0x0629+0x626	ئى+ى==> 0x0639+0x626

5-رەسىم

ئۇيغۇرچىدىكى ئەمىزىسى بار «ى» نىڭ باش ھەم ئوتتۇرا شەكلى ئەمىزە قوشۇشتىن ئىبارەتلىك ياردەمچى رول ئوينايدىغان بولۇپ، ئايغ ۋە يالغۇز شەكلى ئەمىزىسى يوق «ى» بىلەن ئۇلىنىپ كەلگەنچە ھەر قانداق فونىتتا يەنە توغرا كۆرىنىۋېرىدۇ. لېكىن خەت كىرگۈزۈش جەريانىدا، ئەرەبچە «ە» ئۇيغۇرچە ھەرپلەرنىڭ ئاخىرىدا كەلگەندە سول تەرەپ يۇقۇرىسىدا بىر ئەمىزە كۆرىنىپ قېلىپ، نورمال ئەمىستەك تۇيغۇ بېرىدۇ(گەرچە يەنە بىر ھەرپ كىرگۈزسە يوق بولۇپ كەتسىمۇ). شۇڭا، كۆرۈنۈشلۈك بولۇشنى كۆزدە تۇتۇپ، «ە» نىڭ ئاخىرقى ئىككى خىل شەكلىنى يوشۇرۇپ قويۇش كېرەك. شۇنداق قىلغاندا، ئىككىلا ھەرپ-بەلگە ئۆزگىرىدۇ، ئاساسىي پىرىنسىپقىمۇ چۈشىدۇ.

4. ئۇيغۇرچە ھەرپ «ى» نىڭ ئەمىزىسى تۆت خىل شەكىلگە ماس كېلىدىغان مۇۋاپىقراق ئەرەبچە ھەرپ بولمىغاچقا، شەكىل سانى جەھەتتىن ئوخشاش بولغان خالغان بىر ئەرەبچە ھەرپنى قۇربان قىلىشقا توغرا كېلىدۇ. گەرچە ئەرەبچە ھەرپ «ى» نى ئۆزگەرتىش پىرىنسىپقا ئۇيغۇن كەلمىسىمۇ، لېكىن بۇرۇن ئەرەبچە

فوننتى ئۆزگەرتكەن نۇرغۇن كىشىلەر ئۇيغۇرچە «ى» ئۈچۈن « » نى ئۆزگەرتىشنى كۆپرەك تاللىغان بولغاچقا، بۇ قېتىم شۇنى ئۆزگەرتىش توغرا تېپىلدى. ئۇنىڭ ئارتۇقچىلىقى بار دېيىلسە، سان جەھەتتىن «ى» نىڭ تۆت خىل شەكلى بىلەن بولغان ئوخشاشلىقى ۋە ئۇيغۇرچە فونت يوق بولغان شارائىتتا باشقا ھەرپنى ئۆزگەرتكەنگە قارىغاندا « » نى ئۆزگەرتىشنىڭ پۈتۈن سۆزنى ئازراق كۆرۈمىسىزلىشىشىنى ئويلىشىشقا بولىدۇ (« » نىڭ سەتلەشتۈرۈش دەرىجىسى تۆۋەنرەك دېمەكچى). ئەگەر بۇ ھەرپتىن باشقىنى تاللايلى دەيدىغان قاراش بولسا، يەنە مۇزاكىرەلەشپ كۆپچىلىكنىڭ تەستىقىدىن ئۆتسە بۇنى ئۆزگەرتىش مۇمكىن.

II. فونتقا نام بېرىش

مەشغۇلات سىستېمىسى قورال دېتاللىرىنىڭ تىزىملىكى، تېكىست كىرگۈزۈش رامكىسى، ئۇچۇر كۆزنىكى قاتارلىق ئورۇنلارغا كۆپىنچە Tahoma بىلەن Courier New خەت نۇسخىسىنى ئىشلىتىدۇ. يۇقۇرقى ئورۇنلارغا ئۇيغۇرچىنى توغرا چىقىدىغان قىلىش ئۈچۈن ئۇ فونتلارنى، بولۇپمۇ Tahoma نى ئۆزگەرتىشكە توغرا كېلىدۇ. ئۆزگەرتكەندىن كېيىن ياكى ئۇيغۇرچە بەزى ھەرپلەرنى قوشۇپ بولغاندىن كېيىن چوقۇم Tahoma دېگەن نامنى ئۆز پېتىچە ساقلاپ قېلىش كېرەك، بولمىسا ئۇيغۇرچە ھەرپلەر ئۇياقتا تۇرسۇن، باشقا تىلدىكى ھەرپلەرمۇ نورمال كۆرۈنمەيدۇ.

بىرلىككە كەلگەندىن كېيىنكى فونت ئۈچۈن تۆۋەندىكى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىلدىغان 3 دانە فونت نامىنى مۇقىم ساقلاپ قېلىش ۋە «Uyghur» دېگەن لاتىنچە يېزىلىشى بىلەن باشلاش كېرەك. فونت ناملىرى تۆۋەندىكىدەك UKY ھەرپلىرى بىلەن يېزىش كېرەك. (تۈز خەت، ئەسلىيە، ناسق)

1. Uyghur Tuz 2003
2. Uyghur Esliye 2003
3. Uyghur Nasq 2003

2003 باشقا فونتلاردىن پەرقلىنىدۇرۇش ئۈچۈن قوشۇلدى، ئۇنى UKJ (ئۇيغۇر كومپيۇتېر شۇناسلار جەمئىيىتى) ... دېگەندەك مەلۇم بىر ئىسمىغا ئۆزگەرتىپ قوشۇشنى يەنە ئويلىشىشقىمۇ بولىدۇ. بىرلىككە كەلگەن فوننتى باشقا ئۆلچەمسىز فونتلاردىن پەرقلىنىدۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم. بولمىسا، فونتلارنىڭ كۆپىيىشىگە ئەگىشىپ، قايسىسىنىڭ بىرلىككە كەلگەن فونت ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولماي قالىدۇ. تور بېكەتلەردە مۇشۇ ئۈچ خىل فونت نامى ياكى Tahoma ئىشلىتىلسا، ھەر بىر ئادەم ئايرىم فونت چۈشۈرمىسىمۇ بولىدۇ.

بۇ نامى ساقلاپ قېلىندىغان ئۇيغۇرچە فونتلارنى فونت ياساشقا ئۈست كىشى ياسىشى كېرەك. چۈنكى ئۇ ئۈچ فونت كەلگۈسىدە ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىلگۈسى. ئاپتورنىڭ تەۋسىيە قىلىدىغىنى، 2000-يىلى شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتى كومپيۇتېر فاكولتېتىنى پۈتتۈرگەن نىجات ئەپەندى (ئەگەر ئۇ ئەپەندىنىڭ ئالاقىلىشىش ئادرېسىنى بىلىدىغانلارنىڭ بولسا خەۋەر قىلىپ قويىشىنى سورايمىز). فونت ياساش تالانتى بار باشقا كىشىلەر بولسا مىللىتىمىز ئىشلىرى ئۈچۈن، بىرلىككە كەلمەكچى بولغان بۇ 3 ئۇيغۇرچە فونتنى ياساشقا تۆھپە قوشىشىنى سورايمىز. (كەچۈرۈڭ، ئاپتورنىڭ فونت ياساشتا ئانچە تالانتى يوق)

شەخسلەر، شېركەت، تەققىقات ئورۇنلىرى ئۆز ئالدىغا ياسىغان فونتلارنىڭ نامىنى خالىغانچە قويۇۋالسا بولىدۇ. مەسىلەن:

Uighursoft Hei

Almas Tuz Naqish

Boghda Tuz Tom

Memet Tuz

Semet Kofi

...

بۇ ئاپتورنىڭ شەخسى ئوتتۇرغا قويغان دەسلەپكى لاھىيىسى. مۇۋاپىق بولمىغان ياكى كەمتۈك تەرەپلىرى بولشى مۇمكىن. بۇ جەھەتتىن ئاپتور كۆپچىلىك بىلەن ئورتاقلىشىشنى، پىكىرلىشىشنى بەكمۇ ئارزۇ قىلىدۇ.

فونت ئۆزگەرتىشتە ھەم ياساشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلار

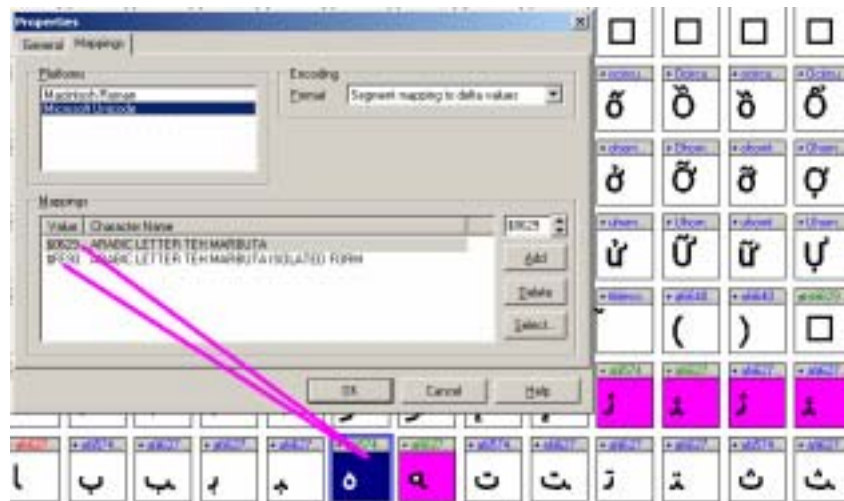
ھازىر (ئاپتور بىلىدىغان) فونت ياساشتا قوللىنىلىدىغان قوراللاردىن Macromedia Fontographer 4.1

Font Monger 1.0, [Font Creator Program 3.0](#) لار بار بولۇپ، بۇلار ئىچىدە Unicode ئاساسىدىكى فونتلارنى ياخشى بىر تەرەپ قىلىدىغىنى Font Creator Program 3.0. بۇ قورال بىلەن فونت ئىچىگە خالىغان ئورۇنغا مەلۇم ھەرپ-بەلگىنى Unicode قىلىپ قوشقىلى بولىدۇ. (بۇ يۇمشاق دېتاللارنى www.bizuyghur.com/oyghan دىن ھەقسىز قاچىلىيالايسىز)

Windows 2000 /ME/98 نىڭ كونا نۇسخىلىرىدىكى Courier New ۋە Tahoma لاردا باشقا فونتلاردا تولۇق) ئەرەبچىدىن ئۆزگەرتىش ھاجەتسىز 29 ھەرپنىڭ بەزىلىرى چالا بولۇپ، ئۇنىڭغا Font Creator Program 3.0 نى ئىشلىتىپ Unicode قىممىتى بويىچە قوشۇپ قويۇشقا بولىدۇ. Character Name نى Unicode قىممىتى توغرا بېرىلسىلا Font Creator Program 3.0 ئۆزى تاپالايدۇ.

بۇنىڭدىكى Mapping نىڭ قىممىتى چوقۇم Unicode.org دىكى كود جەدۋىلىدىكىدەك بولشى كېرەك. بولمىسا، سىستېما ۋە قورال دېتاللار ئۇيغۇرچىغا نىسبەتەن ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بارمايدۇ.

ئەرەبچىسىنى ئۆزگەرتكەن ئۇيغۇرچە ھەرپ-بەلگىلەرنىڭ كودى ئەرەبچىسى بىلەن ئوخشاش بولشى، ئۆزگەرمەسلىكى كېرەك.

يۇقۇردىكى پىرىنسىپلارغا ئەمەل قىلىپ ياسالغان فونتلارغا مەشغۇلات سىستېمىسى ۋە قورال دېتاللىرى ئاپتوماتىك تاللاش ئېلىپ بارىدۇ. تۆۋەندىكى ھەقسىز Microsoft Keyboard Layout Creator (MSKLC) قورالى Microsoft Keyboard Layout Creator (MSKLC) بىلەن پروگرامما تۈزۈمەيمۇ كۈنۈپكا تاختىسىنى خالغانچە ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈشتىكى ئاپتور يۇقۇردا ئوتتۇرا قويغان مەسىلىلەرنى سىناشقا بولىدۇ.

بىرلىككە كەلگۈسى فونت ئۈچۈن ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈش قورالى ياساش

Microsoft Keyboard Layout Creator (MSKLC) پروگرامما تۈزۈمەي تۇرۇپمۇ، كۈنۈپكا كونتروللىغۇچ ياساش ھەم ئۇنى قاچىلاش پروگراممىسىنى چىقىرىپ بېرىش ئۇسۇلىنى تەمىنلىگەن بولۇپ، ئۇيغۇرچە بىر تەرەپ قىلىشقا چوڭ قولايلىق ئېلىپ كەلگەن. ئەلبەتتە، پروگرامما تۈزۈش ئارقىلىقمۇ كۈنۈپكا تاختىسى ئورۇنلاشتۇرۇلىشىنى كونترول قىلىشىڭىز بولىدۇ.

ئۇ پروگراممىنى Microsoft نىڭ تور بېكىتىدىن ھەقسىز چۈشۈرەلەيسىز. ئەگەر سىزنىڭ كومپيۇتېرىڭىزدا Microsoft .Net Framework يوق بولغان بولسا Microsoft Keyboard Layout Creator (MSKLC) ئاۋۋال شۇنى قاچىلاشنى تەلەپ قىلىدۇ (ئادەتتە Win XP دە قاچىلاش ھاجەتسىز).

قاچىلاپ بولغان بولسىڭىز ARABIC(101) FILE → LOAD EXISTING KEYBOARD → نى تاللاپ، ئۇيغۇرچىنى ئورۇنلاشتۇرۇشنى باشلاڭ.

SHIFT نى باسمىغان ھالەتتىكى ئۇيغۇرچە كۈنۈپكا ھالىتى

SHIFT نى باسقاندىكى ئۇيغۇرچە كۆنۈپكا ھالىتى

يۇقۇردىكى ئورۇنلاشتۇرۇشتا، ئۇيغۇرچە ئەنئەنىۋىي كۆنۈپكا تاختىسى ئورۇنلاشتۇرۇلىشىغا سېلىشتۇرغان بەزى پەرقلەر بار. يەنى، SHIFT ھالىتىدە سوزۇق تاۋۇشلارنىڭ بىر پۈتۈن شەكلىنى بىر كۆنۈپكا بىلەنلا كىرگۈزۈش ۋە بەزى ئۇزۇك تاۋۇشلارنى «ى» بىلەن قوشۇپ كىرگۈزۈشتە يېڭىلىقلار مەۋجۇت. بۇنداق قىلغاندا كىرگۈزۈش سۈنئىتىگە پايدىلىق. ئۇنى ھەرپلەرنىڭ UNICODE قىممىتىگە ئاساسەن تۆۋەندىكىدەك ئورۇنلاشتۇرۇشقا بولىدۇ.

ھازىر قاچىلىغان كۆنۈپكا ئورۇنلاشتۇرۇلۇشىنى تونۇتۇڭ ئاندىن قىزىل چاينى دەملەپ ئىچكەچ ئۇيغۇرچە كىرگۈزۈڭ...

ئەسكەرتىش: يۇقۇردىكى ئۇسۇل، خەنزۇچە Windows XP دىمۇ سىناقتىن ئۆتكەن. بۇ ئۇسۇل بىلەن قازاقچە ۋە قىرغىزچە كۆنۈپكارلىرىمۇ ئورۇنلاشتۇرغىلى بولىدۇ.

ئۇيغۇرچە فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشتە كىملىرى ئاكتىپراق بولۇشى كېرەك؟

ئۇيغۇرلارنىڭ بىرلىككە كېلىشىنىڭ ئۈنچۈلۈك قىيىن ئەمەسلىكىنى UKY نىڭ بىرلىككە كەلگەنلىكى ئىسپاتلاپ تۇرۇپتۇ. ئۇيغۇرچە فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش قىيىن، لېكىن ئەھمىيىتى ئىنتايىن مۇھىم ئىش. بىرلىككە كېلەيلى دەپ تىرىشچانلىق كۆرسەتسەكلا، بۇ ئىشىمىز چوقۇم ھوجۇتقا چىقىدۇ. ئەمدى فونت قالايمىغانچىلىقى چىقارغۇچى مەنبەلەرنى ئىزدەپ كونا خامانى سۈرۈشنى قويۇپ، قايسى ئورۇنلارنىڭ قالايمىغانچىلىقىنى تۈزەشكە قاتنىشالايدىغانلىقىغا ھەم يېتەكچىلىك قىلالايدىغانلىقىغا قاراپ باقايلى. ئۇلار:

- كومپيۇتېر شۇناسلار
- تەتقىقات ئورۇنلىرى
- ئۇيغۇر كومپيۇتېر شېركەتلىرى
- تور بېكىتى قۇرغۇچىلار
- سىز.

ئەلبەتتە، فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈشكە قاتنىشىش ھەم بىرلىكنى قوبۇل قىلىش ھەر قانداق ئورۇن ياكى شەخسنىڭ ئەركىنلىكى، ئۇ مەجبۇرىيەت ئەمەس ھەم ھېچكىم مەجبۇرلانمايدۇ. لېكىن ئىشەنچىمىز كامىلىكى، سىز ئۇيغۇر بولۇش سۈپىتىڭىز بىلەن ئۇيغۇرلار ئارىسىدا بىرلىككە كەلگەن فونت بولماسلىقتەك نۇمۇس ئىشقا خاتىمە بېرىشكە كۈچ چىقىرالايسىز.

ئۇيغۇرچە فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش پائالىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇلىشى

1. بۇ ماقالە ئېلان قىلىنغان ۋاقىتتىن تارتىپ 2004- يىلى 17- يانۋارغىچە توردا مۇزاكىرە ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇنداق قىلغاندا نۇرغۇن كىشىلەردىن پىكىر ئالغىلى، رەسمىي يىغىن ئېچىلىشتىن بۇرۇن تەييارلىق خىزمەتلەرنى ئىشلىگىلى بولىدۇ. مۇزاكىرە UyghurGroups ئارقىلىق ھەم E_mail ئارقىلىق بولىدۇ.

2. 2004- يىلى 17- يانۋار (شەنبە) ئۈرۈمچى ۋاقتى 18:30 دىن 21:00 گىچە توردا نەق مەيدان يىغىنى ئېچىلىدۇ (تورداشلارنىڭ تاللىشىغا قاراپ Microsoft NetMeeting ياكى YahooMessenger ئىشلىتىلىدۇ). تور يىغىنى 24- يانۋاردىكى يىغىنغا كېلەلمەيدىغانلارغا پىكىر بايان قىلىش شارائىتى يارىتىپ بېرىدۇ. ئورۇنلۇق پىكىرلەر، 24- يانۋاردىكى يىغىندا ئوتتۇرغا قويىلىدۇ.

3. 2004-يىلى 24-يانۋار(شەنبە) ئۈرۈمچى ۋاقتى 9:00 دىن 12:00 گىچە شىنجاڭ ئۇنىۋېرسىتېتىدا مۇتەخەسسسلەر مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلىپ، فونت بىرلىككە كەلتۈرۈش مەسلىسى مۇزاكىرە قىلىندۇ. يىغىن ئورنى كېيىن ئايرىم ئۇقتۇرۇلدى. يىغىن ئورنىنى مۇۋاپىق ئەمەس دەپ قارىغۇچىلار ئورۇن كۆرسەتسە بولىدۇ.

ئاخىرقى سۆز

ئۇيغۇرچە فونتنى بىرلىككە كەلتۈرۈش نۇرغۇن تورداشلارنىڭ تەقەزاسى، ئۇيغۇرچە يۇمشاق دېتال ئىشلىتىدىغان مىڭلىغان قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ئۈمىدى. پۈتكۈل مىللىتىمىز كومپيۇتېر ئىلمى تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ بېسىپ ئۆتۈشكە تېگىشلىك مۇھىم قەدىمى. سۈكۈتتە تۇرۇش ئازابلىق، بىرلىك بولماسلىق نۇمۇس!
سەۋىيىمىز چەكلىك بولغاچقا بۇ ماقالىدا ۋە ئوتتۇرغا قويۇلغان لايىھىدە خاتالىقلار كۆرۈلگەن بولشى مۇمكىن. تەنقىدى ۋە تەكلىپ پىكىرىڭىز بولسا، [ئاپتور](#) بىلەن ئالاقىلىشىڭ ياكى [Yahoo Uyghur Group](#) تا پىكىرىڭىزنى ئەركىن بايان قىلىڭ، رەھمەت.

ھەممىمىزگە سالامەتلىك ھەم بىرلىك تىلەپ:

ۋارىس ئابدۇكېرىم جانىياز

2003-يىلى 1-دېكابىر

E_mail: oyghanuyghur@yahoo.com

[Http://www.bizuyghur.com/oyghan](http://www.bizuyghur.com/oyghan)